

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Петра Могили

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
Н.М.Іщенко
«» _____ **2018 р.**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі»

статус дисципліни - нормативна
підготовки бакалаврів
галузі знань **22** «Охорона здоров'я»
спеціальності **226** «Фармація, промислова фармація»
професійної кваліфікації «Фармацевт»

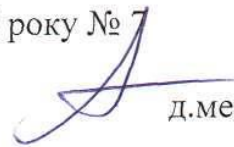
Миколаїв 2018

Лист погодження робочої програми

Робоча програма «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» (Укладач: Грищенко Г.В. канд. мед. наук, доцент) для студентів за напрямом підготовки 226 «Фармація, промислова фармація» затверджена на засіданні кафедри «Медичної біології та хімії, біохімії, фізіології та мікробіології».

Протокол від. "13" лютого 2018 року № 7

Завідувач кафедри

д.мед.н. Авраменко А.О.

Схвалено науково-методичною радою медичного інституту, протокол від "22"

лютого 2018 року № 5

Голова

д.біол.н. Козій М.С.

Робочу програму погоджено:

- директор інституту Грищенко Г.В.
- начальник навчально-методичного відділу Потай І.Ю.

1. Опис навчальної програми

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Нормативна
Змістовних модулів – 2	напрямок підготовки: 226 «Фармація, промислова фармація»	Рік підготовки: перший
Загальна кількість годин – 90		Семестр - 2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: калавр	Лекції - 20 год.
		Семінарські - 20 год
		Самостійна робота - 50 год.
		Вид контролю: залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 0,8

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» складена відповідно до проекту Стандарту вищої освіти України, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» професійної кваліфікації «Фармацевт».

Опис навчальної дисципліни.

Програма вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» призначена для вищих медичних закладів освіти України III – IV рівнів акредитації у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження студента необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

Предметом вивчення дисципліни є безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі.

МЕТА навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» впливає із цілей освітньої-професійної програми підготовки випускників вищого медичного навчального закладу та визначається змістом тих системи знань та умінь, котрими повинен оволодіти фармацевт. Знання, які студенти отримують із навчальної дисципліни, є базовими для блоку дисциплін, що забезпечують природничо-наукову і професійно-практичну підготовку. Вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» формує у студентів цілісну уяву про закладає основи здорового способу життя та профілактики виникнення небезпечних ситуацій у професійній діяльності майбутнього фармацевта:

- формування знань, умінь і компетенції для збереження здоров'я та життя людини в сучасних умовах проживання;
- формування знань, умінь і компетенції для захисту від небезпек техногенного, антропогенного, природного походження та створення комфортних умов для життєдіяльності людини;

- формування знань щодо правових та організаційних аспектів охорони праці фармацевтичних працівників;
- формування знань щодо моральної сторони діяльності людини в медицині та біології;
- формування знань щодо збереження живими організмами своєї біологічної суті, біологічних якостей, запобігання широкомасштабній втраті біологічної цілісності;
- формування знань щодо законодавчих документів, які захищають індивідуум, суспільство і людство в цілому від небажаних і згубних наслідків упровадження в практику нових медико-біологічних технологій, виховання глибокої переконаності в необхідності неухильного дотримання етичних і моральних норм, правил і принципів у своїй практичній діяльності;
- формування вміння оцінювати новітні досягнення біології, медицини та фармації з точки зору визначення ступеня їх небезпеки для людини і суспільства сьогодні й у майбутньому.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» є:

- проведення аналізу та оцінки небезпечних ситуацій;
 - самостійне прийняття рішень щодо розробки та використання засобів захисту від небезпек у разі виникнення екстремальних ситуацій;
 - використання нормативно-правової бази для захисту людини і навколишнього середовища;
 - розробка заходів і засобів захисту від впливу небезпечних і шкідливих факторів;
 - прогнозування і попередження виникнення надзвичайних ситуацій, а в разі їх виникнення, запровадження рішучих заходів, спрямованих на їх ліквідацію;
 - використання у своїй майбутній практичній діяльності правових, технічних, природоохоронних, профілактичних та освітньо-виховних заходів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини в сучасних умовах;
 - знання правових та організаційних аспектів охорони праці медичних працівників;
 - знання законів, принципів і правил регулювання професійної поведінки медичних працівників та дослідників, що сприяють безпеці використання нових медичних технологій та запобігають нанесенню шкоди людині, її потомству, усьому людству і біосфері у цілому;
 - формування поваги до життя та гідності здорової і хворої людини, інтереси яких завжди повинні оцінюватися вище від інтересів науки або суспільства;
 - формування вміння ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, та визначати конкретні шляхи їхнього розв'язання;
- формування основ вміння користуватися новими етичними принципами (тобто ноетикою), для запобігання глобальної екологічної кризи, за суттю ноосферної
- передбачати наслідки порушень валеологічних основ формування здорового способу життя та їх вплив на безпеку життєдіяльності людини;
 - аналізувати й оцінювати небезпечні для життя, здоров'я і професійної діяльності ситуації та самостійно приймати рішення про вжиття термінових заходів.
 - вивченні законів, принципів і правил регулювання професійної поведінки медичних працівників та дослідників, що сприяє безпеці використання нових медичних

технологій і попереджає лікарів і вчених про неприпустимість нанесення шкоди людині, її потомству, усьому людству і біосфері у цілому;

- формуванні поваги до життя та гідності здорової і хворої людини, інтереси яких завжди повинні оцінюватися вище від інтересів науки або суспільства;
- вмінні не тільки ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, а й визначати конкретні шляхи їхнього розв'язання.
- вмінню регулюватися новими етичними принципами (тобто ноетикою), для запобігання глобальної екологічної кризи, за суттю ноосферної кризи, яка може прийняти катастрофічний і необоротний характер.
- кризи, яка може прийняти катастрофічний і необоротний характер.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті). Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентності:

- *інтегральні*: – Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог. Здатність особистості до організації інтегрального гуманітарного освітнього простору, формування єдиного образу культури або цілісної картини світу.
- *загальні*: – Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. Здатність до здійснення саморегуляції, ведення здорового способу життя, здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. Здатність діяти соціально відповідально та з громадською свідомістю. Прагнення до збереження навколишнього середовища. Універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.
- *спеціальні* (фахові, предметні): – Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів. Здатність до планування профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб. Здатність до обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації. Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне). Здатність до оцінки впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції. Здатність застосовувати науково-обґрунтовані психологічні прийоми ефективної роботи з колегами, медичним персоналом, пацієнтами та їхніми родичами, готовність до взаємодії з іншими людьми. Обізнаність індивіда в галузі культури інших народів.

Перелік і зміст компетентності

№ п/п	Перелік компетентності	Зміст компетентності	Види компетентності		
			Інтегральні	Загальні	Спеціальні
1	Комунікативна	Інтеграційна спроможність, заснована на гуманістичних якостях особистості і спрямована на забезпечення результативності комунікативної діяльності, обумовлена досвідом міжособистісного спілкування особистості, рівнем її навченості, вихованості та розвитку			+
2	Пізнавальна	Рівень індивідуальної пізнавальної діяльності, який відповідає існуючій в культурі соціуму системі принципів, цінностей, методів пізнання		+	
3	Інтелектуальна	Особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, в тому числі і в екстремальних умовах			+
4	Інтелектуально-корпоративна	Складна психологічна властивість людини, що характеризується набором навичок і умінь, адекватних важливості справ оптимізаційних завдань		+	
5	Інформаційна	Здатність особистості застосовувати, знаходити, зберігати і перетворювати різну інформацію. Це вміння працювати з різними інформаційними системами.			
6	Технологічна	Система креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів діяльності по перетворенню об'єктів медичної дійсності за допомогою технічних засобів			+
7	Культурологічна	Можливість особистості до організації інтегрального гуманітарного освітнього простору, формування єдиного образу культури або цілісної картини світу	+		
8	Психологічна	Структурована система знань про людину як особистість, суб'єкт праці та особистості, включеному в індивідуальну або спільну діяльність, здійснює професійні чи інші взаємодії.			+
9	Психологічна	Сукупність певних якостей			+

	лікарська	(властивостей) особистості з високим рівнем підготовленості до лікарської діяльності та ефективній взаємодії з пацієнтами в оздоровчому процесі			
10	Професійна	Якісна характеристика ступеня оволодіння фахівцями своєю професійною діяльністю яка передбачає: усвідомлення своїх спонукань до даної діяльності, оцінку своїх особистісних властивостей і якостей, регулювання свого професійного становлення, самовдосконалення і самовиховання			+
11	Соціально-психологічна	Володіння науково-обґрунтованими психологічними прийомами ефективної роботи з колегами, медичним персоналом, пацієнтами та їхніми родичами, готовність до взаємодії з іншими людьми.	+		+
12	Загальнокультурна	Обізнаність індивіда в галузі культури інших народів	+		
13	Конфліктологічна	Професійна обізнаність про діапазон можливих стратегій конфлікуючих сторін і вміння надати психологічну і технологічну допомогу в реалізації конструктивної взаємодії в конкретній конфліктній ситуації.		+	
14	Проектувальна/прогностична	Уміння, необхідні для визначення тактичних і стратегічних завдань через досягнення яких реалізується професійний процес.			+
15	Інформаційно-прогностична	Конструктивні вміння композиційного впорядкування інтегральних знань.	+		
16	Організаторська	Вміння керівництва діяльністю.		+	
17	Комунікативна	Комунікативні вміння впливу на суб'єктів професійного процесу			+
18	Аналітична	Вміння адекватно оцінювати рівень власної діяльності.		+	

Деталізація компетентності відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентності».

«Матриця компетентності»

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність
1.	Здатність застосовувати знання в	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання.	Вміти розв'язувати складні задачі і проблеми, які	Зрозуміле і недвозначне донесення власних	Відповідно прийняти рішення у складних

	практичних ситуаціях		виникають у професійній діяльності.	висновків, знань та пояснень, що їх обґрунтовують до фахівців та нефахівців.	
2.	Здатність до здійснення саморегуляції, ведення здорового способу життя, здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	Знати способи саморегуляції, ведення здорового життя.	Вміти застосувати засоби саморегуляції, вміти вести здоровий спосіб життя та пристосовуватися до нових ситуацій (обставин) життя та діяльності.	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення результату.	Нести відповідальність за здоров'я своє та використовувати методи саморегуляції
3.	Здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування та навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір тактики комунікації
4.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій	Мати глибокі знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	Нести відповідальність за розширення професійних знань
5.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.	Знати способи аналізу, синтезу та подальшого сучасного навчання	Вміти проводити аналіз інформації, приймати обґрунтовані рішення, вміти придбати сучасні знання	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення цілей.	Нести відповідальність за своє навчання та набуття знань
6.	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань	Вміти визначити мету та завдання бути наполегливим та сумлінним при	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання	Відповідальність за якість поставлених завдань

	обов'язків		виконання обов'язків	завдань та обов'язків	
7.	Здатність діяти соціально відповідально та громадської свідомості	Знати свої соціальні та громадські права та обов'язки	Формувати свою громадянську свідомість, вміти діяти відповідно до неї	Здатність донести свою громадську та соціальну позицію	Відпо свою грома пози діяль
8.	Прагнення до збереження навколишнього середовища.	Знати проблеми збереження навколишнього середовища та шляхи його збереження	Вміти формувати вимоги до себе та оточуючих щодо збереження навколишнього середовища	Вносити пропозиції відповідним органам та установам щодо заходів до збереження та охороні навколишнього середовища	Нести відпо щодо заход збере навко серед рамка компе
9.	Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів	Знати етапи медичної евакуації в умовах надзвичайної ситуації, у т.ч. у польових умовах. Знати систему лікувально-евакуаційного забезпечення; Знати принципи організації та проведення лікувально-евакуаційних заходів серед населення та військовослужбовців. Знати систему оповіщення населення в умовах надзвичайних ситуації; Знати методичні настанови щодо дій лікаря під час розгортання етапів медичної евакуації	Вміти організувати та виконувати медичні заходи під час розгортання етапів медичної евакуації в умовах надзвичайної ситуації, у т.ч. у польових умовах	Встановлювати зв'язок з відповідними посадовими особами для забезпечення умов щодо виконання етапів медичної евакуації	Нести відпо за сво якісне медич обов' розго етапів еваку надзв ситуа воєнн
10.	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та	Знати систему санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів серед	Вміти формувати групи різних контингентів населення для	На підставі результатів диспансеризації та аналізу стану	Нести відпо за сво якісне

<p>профілактичних заходів</p>	<p>закріпленого контингенту населення. Знати принципи організації диспансеризації різних груп населення: здорових людей, що підлягають диспансерному нагляду (новонароджені, діти, підлітки, вагітні, представники професій що мають проходити обов'язковий диспансерний огляд) та групи хворих; Знати показники оцінки організації та ефективності диспансеризації. Знати методичні підходи для оцінки стану навколишнього середовища та наявності чинників, які впливають на стан здоров'я населення в даних умовах. Знати принципи організації раціонального харчування, водопостачання, режиму діяльності та відпочинку, формування сприятливого виробничого середовища, первинної профілактики захворювань і травм; принципи і методів</p>	<p>проведення їх диспансеризації. Вміти скласти план диспансеризації різних груп населення. Мати навички щодо організації диспансеризації відповідних контингентів. Мати навички щодо проведення аналізу стану здоров'я груп населення за результатами диспансеризації та розробки медичних та профілактичних заходів. Мати навички щодо складання аналітичної довідки про стан здоров'я населення в залежності від чинників виробничого та навколишнього середовища. Вміти організувати пропаганду здорового способу життя, первинної профілактики захворювань та травм населення.</p>	<p>здоров'я населення, стану виробничого та навколишнього середовища знати принципи подання аналітичної інформації до місцевих органів управління та охорони здоров'я; керівників промислових підприємств, щодо проведення заходів ліквідації шкідливого впливу на здоров'я населення. Використовувати місцеву пресу для публікацій щодо заходів з питань укріплення здоров'я та поліпшення навколишнього середовища, використовувати радіо, телебачення, лекції та співбесіди.</p>	<p>заходів оцінки здоров'я контингентів населення щодо оздоровлення покращення здоров'я відповідних контингентів поліпшення навколишнього середовища пропаганду здорового життя профілактики захворювань і травм</p>
-------------------------------	---	---	---	--

		пропаганди здорового способу життя			
11	Здатність до планування профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб	Знати принципи та системи планування профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб в типових умовах та в умовах епідемічного неблагополуччя на підставі результатів аналізу, даних обстеження осередку інфекційних хвороб. Знати профілактичні та протиепідемічні методи організації заходів щодо запобігання розповсюдження інфекційних хвороб.	Вміти на підставі епідеміологічного аналізу, використовуючи профілактичні та протиепідемічні методи, планувати (складати плани) заходів для запобігання розповсюдження інфекційних хвороб (за списком 2)	Інформувати населення, керівників відповідних установ та підприємств щодо своєчасного проведення профілактичних та протиепідемічних заходів, проведення щеплень, тощо.	Нести відповідальність за якісний показ інфекційних захворювань населення своєчасного проведення відповідних профілактичних та протиепідемічних заходів
12.	Здатність до проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб	Знати принципи організації та проведення системи профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб та запобігання їх розповсюдження в типових умовах та під час загострення епідемічної ситуації. Знати методи виявлення та ранньої діагностики інфекційних хвороб, організації первинних протиепідемічних заходів в осередку інфекційних хвороб.	Вміти організовувати проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб у закладі охорони здоров'я, серед закріпленого населення та у осередках інфекційних хвороб на підставі епідеміологічного аналізу за групами ризику, території ризику, часу та факторів ризику.	Інформувати керівників закладів охорони здоров'я, місцевої влади щодо епідемічної ситуації та необхідності своєчасного та якісного проведення профілактичних та протиепідемічних заходів хвороб у закладі охорони здоров'я, серед закріпленого населення та в осередках інфекційних хвороб.	Нести відповідальність за якісний своєчасний ранній діагностичний показ інфекційних хвороб організації ефективного профілактичного та протиепідемічного заходів запобігання розповсюдження інфекційних хвороб
13.	Здатність до	Знати стандартні	Вміння визначати	Формувати	Нести

	обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації	методи, включаючи сучасні комп'ютерні інформаційні технології, обробки державної, соціальної та медичної інформації	джерело знаходження потрібної інформації в залежності від її типу; уміння проводити статистичну обробку матеріалу та аналіз отриманої інформації	висновки на підставі аналізу та статистичної обробки отриманої інформації	відпо... за які... своєч... викон... стати... оброб... отрим... інфор...
14.	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення	Знати методи епідеміологічних (описових, аналітичних) та медико-статистичних досліджень; вимоги до діагностичних тестів, що можуть бути застосовані для скринінгових досліджень; показники ризику та методик їх розрахунку	Володіти стандартними методиками описових, аналітичних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень Вміти оцінювати в динаміці та при співставленні з середньо статичними даними показники захворюваності, в тому числі хронічними неінфекційними захворюваннями, інвалідності, смертності, інтегральні показники здоров'я; Володіти методикою проведення скринінгу щодо виявлення найважливіших неінфекційних захворювань Вміти	Формулювати висновки щодо стану здоров'я населення на підставі даних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень Взаємодіяти з фахівцями інформаційно-аналітичних підрозділів щодо отримання даних про стан здоров'я населення	Нести... відпо... за обл... висно... стану... насел...

			<p>розраховувати та оцінювати показники індивідуального та популяційного ризику виникнення та перебігу захворювань</p> <p>Володіти методикою формування груп ризику</p>		
15.	<p>Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне)</p>	<p>Знати методи оцінки здоров'я населення (індивідуального, сімейного, популяційного); фактори навколишнього середовища, які негативно впливають на здоров'я населення; методи статистичного аналізу та лабораторних досліджень (за списком 4), оцінки здоров'я певних контингентів, оцінки факторів навколишнього середовища та методи визначення зв'язку між ними; заходи профілактики негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення. Знати принципи формування груп ризику, території ризику, часу та факторів ризику.</p>	<p>Вміти оцінити стан здоров'я населення, оцінити стан навколишнього середовища та негативні фактори впливу на стан здоров'я населення. Володіти методами статистичного та лабораторного (за списком 4) аналізу стану здоров'я різних груп населення</p> <p>Вміти формувати профілактичні заходи на підставі даних про зв'язок між станом навколишнього середовища та станом здоров'я певних контингентів населення</p>	<p>Формувати висновки щодо стану здоров'я населення, на підставі даних про зв'язок з факторами навколишнього середовища та вносити пропозиції відповідним органам та установам щодо проведення профілактичних заходів.</p> <p>Взаємодіяти з фахівцями санітарно-гігієнічного профілю та керівниками підприємств, установ та відповідних відомств з питань охорони природи, навколишнього середовища</p>	<p>Нести відповідальність за свої висновки щодо стану населення підставі негативного впливу навколишнього середовища своєю діяльністю та внести пропозиції щодо проведення профілактичних заходів</p>

16.	Здатність до оцінки впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції	Знати соціально-економічні та біологічні детермінанти, які впливають на здоров'я населення; види та методи профілактики для попередження негативного впливу соціально-економічних факторів на здоров'я населення та його окремих груп	Вміти розраховувати на підставі даних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень показники здоров'я населення Вміти оцінювати зв'язок та вплив соціально-економічних та біологічних чинників на здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції Вміти планувати профілактичні заходи щодо попередження негативного впливу соціально-економічних факторів на здоров'я населення та його окремих груп	Отримувати необхідну інформацію з визначених джерел щодо стану здоров'я населення та його окремих груп та формулювати висновки щодо впливу соціально-економічних та біологічних чинників на здоров'я населення	Нести відповідальність за об'єктивний профілактичний захід поперек негативного впливу економічних факторів на здоров'я населення окремих груп
17.	Здатність вступати в довірливий контакт з пацієнтами та його близькими	Знати гуманістичні якості особистості спрямовані на забезпечення результативності комунікативної діяльності	Вміти вибрати найліпшу модель стосунків між лікарем і пацієнтом. Застосовувати досвід міжособистісного спілкування особистості залежно рівня її навченості, вихованості та розвитку	Отримувати необхідну медичну і соціальну інформацію під час бесіди з пацієнтами та його близькими	Нести відповідальність за збереження лікарської таємниці
18.	Здатність	Знати світоглядну	Вміти виявляти	Отримувати	Приймати

	застосовувати інтелектуальні можливості і знання під час роботи із пацієнтом	функцію біоетики у формуванні громадського суспільства та історичні аспекти концепції «права людини»	потенційні загрози суті живих організмів	необхідну медичну, соціальну, спеціальну інформацію	ефектні рішення числі екстремальних умов яких відпо.
19.	Здатність давати оцінку емоційно-психологічного стану пацієнта.	Знати фактори ризикованої поведінки людини	Виявляти фактори ризикованої поведінки людини	Отримувати необхідну медичну, соціальну, спеціальну інформацію	Приймати ефектні і несправдливих відпо.
20.	Здатність здійснювати психологічну підтримку хворого та його сім'ї	Знати негативні можливості перебігу хвороби Об'єктивні і суб'єктивні складності в побудові правильних стосунків між медичними працівниками і хворими.	Вміти простими словами обгрунтовано пояснити про тяжкість стану пацієнту. Можливі наслідки і шляхи їх подолання.	Застосовувати принцип правдивості в професійній діяльності лікаря, всебічно підтримувати хворого та його родину	Враховувати сім'ї і рішення
21.	Здатність давати медико-етичну та правову оцінку конкретних випадків з позицій конфіденційності та лікарської таємниці при вирішенні ситуаційних задач у хворих на ВІЛ-інфекцію.	Знати Закон України «Про протидію поширення хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), правовий та соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ.»	Враховувати різновиди прав людини та громадянина	Застосовувати норми та принципи біомедичної етики та деонтології	Нести відповідальність за збереження лікарської таємниці
22.	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, проведення заходів щодо забезпечення	Знати основні показники, що характеризують діяльність закладів/підрозділів охорони здоров'я; медико-організаційні чинники, що впливають на діяльність лікаря	Вміти розраховувати основні показники діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я та оцінювати їх в динаміці.	Отримувати інформацію з відповідних джерел щодо діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, інформувати відповідних	Нести відповідальність за об'єктивні рішення поліпшення діяльності закладу охорони здоров'я підвищення ефектності

	<p>якості та безпеки медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів</p>	<p>підрозділу, закладу охорони здоров'я; характеристики якості медичної допомоги; складові поліпшення якості медичної допомоги; основні вимоги до стандартизації медичної допомоги. Знати ефективність різних форм організації надання медичної допомоги; основи ціноутворення в охороні здоров'я та елементи ціни медичної послуги; методи економічної оцінки альтернативних медичних втручань.</p>	<p>Вміти виявляти дефекти діяльності та причин їх формування. Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вибирати відповідний уніфікований клінічний протокол щодо надання медичної допомоги, • розробити загальну схему локального протоколу надання медичної допомоги; • розраховувати показники структури, процесу та результатів діяльності; • визначати фактори, що перешкоджають підвищенню якості та безпеки медичної допомоги. <p>Вміти проводити оцінку собівартості медичної послуги, обирати раціональну форму організації надання медичних послуг. Вміти обґрунтувати вибір методу економічного аналізу для порівняння</p>	<p>посадових осіб для забезпечення умов щодо надання якісної та безпечної медичної допомоги. Формулювати висновки щодо обґрунтування форми організації надання медичної допомоги, методу фінансування закладу охорони здоров'я; щодо способів зменшення собівартості медичних послуг; висновки щодо оцінки альтернативних медичних втручань на підставі економічного аналізу</p>	<p>викор наявн підро закла охоро</p>
--	---	--	---	--	--

			альтернативних медичних втручань		
23.	Здатність зменшувати кількість конфліктних ситуацій	Мати професійну обізнаність про діапазон можливих стратегій конфлікуючих сторін	Вміння аналізувати та давати медико-етичну оцінку конфліктних ситуацій, що найбільш часто зустрічаються в практиці лікаря при вирішенні ситуаційних задач. Надати психологічну, медичну, технологічну допомогу в реалізації конструктивної взаємодії в конкретній конфліктній ситуації.	Визначати об'єктивні і суб'єктивні складності в побудові правильних стосунків між медичними працівниками і хворими	Нести відповідальність за прийняті рішення розв'язання конфліктів
24.	Здатність надання «паліативної допомоги» та «паліативної терапії» хворим з тяжкою хронічною хворобою	Знати визначення понять «паліативна допомога» та «паліативна терапія». Роль хоспісів у концепції паліативної медицини	Уміння проводити реабілітацію з метою суспільної інтеграції інваліда	Здійснювати взаємозв'язок із різними фахівцями для покращення результатів реабілітаційної терапії	Відповідальність за результати діяльності

Результати навчання: Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

1. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
2. Здатність до проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб.
3. Здатність до обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації
4. Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення
5. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне)
6. Здатність до оцінки впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції

7. Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.
8. Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.
9. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.
10. Здатність особистості до організації інтегрального гуманітарного освітнього простору, формування єдиного образу культури або цілісної картини світу.
11. Здатність володіння науково-обґрунтованими психологічними прийомами ефективної роботи з колегами, медичним персоналом, пацієнтами та їхніми родичами, готовність до взаємодії з іншими людьми.
12. Обізнаність індивіда в галузі культури інших народів.
13. Конструктивні вміння композиційного впорядкування інтегральних знань.
14. Здатність оцінювати сучасні біомедичні технології та професійні стосунки з людьми з позиції моралі, гідності людського життя та біобезпеки.

Результати навчання для дисципліни – сукупність знань, умінь, навичок, інших форм компетентності, набутих особою у процесі навчання згідно зі стандартом вищої освіти, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Згідно зі стандартами вищої освіти студенти повинні:

Знати:

- Основні принципи безпеки при забезпеченні життєдіяльності людини;
- Взаємозв'язки між станом здоров'я та впливом шкідливих і небезпечних факторів;
- Вимоги законодавчих і нормативних актів про безпеку життєдіяльності, охорону праці медичних і фармацевтичних працівників.
- Вимоги до забезпечення охорони праці фармацевтичного персоналу в сучасних умовах;
- Історичні етапи розвитку медичної етики, біоетики та нооетики як науки;
- Методи, принципи і теорію біомедичної етики;
- Міжнародні декларації з питань медичної етики, біоетики;
- Основи біобезпеки держави;
- Біоетичні проблеми в багатонаціональному суспільстві;
- Біоетичні та правові проблеми співіснування “традиційної” та “нетрадиційної” медицини;
- Біоетичні основи професійної діяльності фармацевта;
- Морально-етичні принципи правдивості та інформованої згоди;
- Біоетичні та правові проблеми клінічних випробувань лікарських препаратів та медичних технологій;

Вміти:

- Визначати основні принципи безпечної життєдіяльності людини.
- Передбачати наслідки порушень валеологічних основ формування здорового способу життя та їх вплив на безпеку життєдіяльності людини.
- Аналізувати й оцінювати небезпечні для життя, здоров'я і професійної діяльності ситуації та самостійно приймати рішення про вжиття термінових заходів.
- Робити висновки про наявність шкідливих факторів впливу на фармацевтичних працівників під час виконання ним професійних обов'язків.
- Передбачати негативні наслідки впливу небезпечних факторів на організм людини.

- Визначати індивідуально-психологічні відмінності особистості за їх проявами у діяльності та спілкуванні;
- Використовувати фахову нормативну лексику;
- Демонструвати культуру письмового та усного мовлення;
- Використовувати греко-латинські медичні терміни в практичній діяльності фахівця;
- Застосовувати моральні, етичні та фахові норми в професійній життєдіяльності;
- Аналізувати перед конфліктні і конфліктні ситуації та сприяти їх розв'язанню;
- Демонструвати володіння принципами медичної деонтології;
- Інтерпретувати розвиток медицини в історичній ретроспективі;
- Трактувати основні історико-медичні події;
- Демонструвати володіння морально-етичними принципами ставлення до живої людини, її тіла як об'єкта анатомічного та клінічного дослідження.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- визначати зміст і сутність основних понять і термінів, якими оперує безпека життєдіяльності;
- орієнтуватися в методологічних засобах і методах дослідження безпеки життєдіяльності;
- ідентифікувати небезпеку;
- складати номенклатуру небезпек;
- здійснювати таксономію небезпек;
- визначати причини та можливі наслідки небезпек;
- оцінювати рівень небезпеки.
- вибирати ефективні засоби захисту від шуму, вібрації, іонізуючих випромінювань.
- визначати методи захисту впливу електромагнітних випромінювань на організм людини;
- визначати роль біоритмів у забезпеченні безпеки людини та її життєдіяльності;
- визначити шляхи захисту людини від інфекційних хвороб, хвороб, які передаються статевим шляхом, від СНІДу;
- визначати принципи та заходи захисту в умовах НС;
- визначити шляхи захисту медичного працівника від небезпечних та життєво небезпечних інфекційних захворювань;
- визначити професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря.
- навчити демонструвати вміння спілкуватися з колегами, хворими та їхніми родичами з урахуванням їх психологічних особливостей, сприяти створенню здорового психологічного клімату в медичному середовищі;
- визначати індивідуально-психологічні відмінності особистості за їх проявами у діяльності та спілкуванні;
- використовувати фахову нормативну лексику;
- демонструвати культуру письмового та усного мовлення;
- застосовувати моральні, етичні та фахові норми в професійній життєдіяльності;
- вміння розмежовувати такі поняття, як лікарська помилка та халатність;
- вміння застосовувати методи біоетики та нооетики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 годин, 3,0 кредити ЄКТС.**

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні засади формування безпеки здоров'я та життя у сучасному суспільстві.

Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності. Предмет „Безпека життєдіяльності; основи біоетики та біобезпеки“. Основні завдання предмета. Класифікація небезпек. Принципи і методи забезпечення безпеки життєдіяльності людини. Основи керування безпекою життєдіяльності. Системний аналіз безпеки життєдіяльності. Правове забезпечення безпеки життєдіяльності людини.

Тема 2. Фізіологічні та психологічні чинники безпеки життєдіяльності сучасної людини. Єдність біологічних систем організму людини. Фактори, що забезпечують здоров'я людини. Функціональні системи організму людини в забезпеченні його безпеки життєдіяльності. Захисні функції організму людини. Роль рецепторів і аналізаторів організму людини в оцінці факторів системи „людина – середовище існування“. Психофізіологічний стан організму.

Тема 3. Негативні фактори середовища життєдіяльності та їх вплив на здоров'я людини. Зовнішнє середовище і середовище життєдіяльності людини. Класифікація і характеристики середовища життєдіяльності людини. Класифікація і характеристика негативних факторів зовнішнього середовища людини. Фізичні негативні фактори. Негативні фактори енергетичного походження. Хімічні негативні фактори. Біологічні антропогенні негативні фактори. Психофізичні негативні фактори. Соціальні небезпеки.

Тема 4. Валеологічні та санологічні засади формування безпеки здоров'я та життя людини. Здоров'я людини як медико-біологічна та соціальна категорія. Духовний, психічний, фізичний, соціальний аспекти здоров'я людини. Валеологія та санологія, визначення, сутність і предмет їх вивчення. Показники індивідуального здоров'я людини. Фактори, що забезпечують стабільність здоров'я. Фактори ризику та групи ризику.

Тема 5. Шкідливі звички та пов'язана з ними небезпека життєдіяльності людини. Формування засад ринкової економіки (перехідний період) створило в Україні принципово нову соціальну та економічну ситуацію. Зараз все більшого значення набуває поділ суспільства за рівнем та джерелом багатства, наявністю чи відсутністю приватної власності. За таких обставин різко зростають форми й розміри соціальних відхилень (злочинність, самогубство, наркоманія, проституція тощо). Ці та багато інших форм збоченої поведінки в умовах занепаду системи соціального контролю стали загрозливими для суспільства. Механізм шкідливого впливу на організм людини алкоголю, тютюнопаління і наркотиків. Загроза особистій та суспільній життєдіяльності при їх вживанні. Методи боротьби із шкідливими звичками.

Тема 6. Безпека харчування як складова безпечної життєдіяльності людини. Для нормальної життєдіяльності людини необхідно не тільки забезпечення адекватної (відповідно потребам організму) кількості енергії і харчових речовин, але і дотримання відповідних співвідношень між чисельними факторами харчування. Харчування з оптимальним співвідношенням харчових речовин вважають збалансованим. Загальні уявлення про обмін речовин та енергію. Фізіологічні особливості організму людини треба розглядати з урахуванням її взаємодії з навколишнім середовищем.

Тема 7. Небезпечні та життєво небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника **Професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря.** Професійні шкідливості при виконанні функціональних обов'язків лікаря. Перелік професійних шкідливостей при виконанні функціональних обов'язків лікаря.

Правила виробничої санітарії, протиепідемічного режиму та особистої гігієни працівників дезінфекційних установ і підрозділів. Небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника. Поняття про небезпечні інфекційні захворювання. ВІЛ та СНІД у практиці лікаря.

Змістовий модуль 2. Основи біоетики та біобезпеки

Тема 8. Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Правові основи охорони праці. Законодавство України з охорони праці, основні положення. Міжнародні документи та міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Охорона праці як невід’ємна складова соціальної відповідальності. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Державна служба України з питань праці, її структура та функції.

Ризикорієнтований підхід в оцінці потенційної та реальної небезпеки шкідливого впливу чинників виробничого середовища на здоров’я людини.

Колективний та трудовий договори як відображення законодавства з охорони праці. Укладання трудової угоди за специфікою видів робіт та особливостями функціональних обов’язків. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства щодо охорони праці. *(практичне заняття, лекція, СРС).*

Тема 9. Організація охорони праці в медичних та фармацевтичних установах. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі. Наказ МОЗ №268 від 30.09.94 “Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров’я”. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в медичних установах. Служба охорони праці лікувально-профілактичного закладу (ЛПЗ), її структура, чисельність, основні завдання і функції. Права і обов’язки працівників служби охорони праці. Комісія з питань охорони праці в медичних установах, основні завдання та права. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи. Планування заходів з охорони праці. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю та формування культури безпеки. Облік і аналіз показників охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій. Принципи організації, види навчання та перевірка знань з питань охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці, їх види. Стимулювання охорони праці. Соціально-економічний ефект охорони праці медичних працівників. Наказ МОН України № 563 від 01.08.2001 “Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах” *(практичне заняття, СРС).*

Тема № 10. Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці. Гігієна та фізіологія праці – визначення, мета, задачі, методи досліджень. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих чинників. Основні фізіологічні ознаки фізичної та розумової праці. Фізіологічні зміни, що відбуваються в органах і системах організму людини при виконанні праці. Працездатність людини, динаміка і причини її зміни протягом робочого дня. Фізіологічна суть втоми, існуючі теорії і сучасне розуміння механізму її виникнення. Шляхи попередження розвитку втоми.

Методика розробки раціональних режимів праці та відпочинку. (практичне заняття, лекція, СРС).

5. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Основні засади формування безпеки здоров'я та життя у сучасному суспільстві.					
1.	Тема № 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності	9	2	2	5
2.	Тема № 2. Фізіологічні, психологічні та соціальні основи безпеки життєдіяльності сучасної людини	9	2	2	5
3.	Тема № 3. Негативні фактори середовища життєдіяльності та їх вплив на здоров'я людини	9	2	2	5
4.	Тема № 4. Валеологічні та санологічні засади формування безпеки здоров'я та життя людини	9	2	2	5
5.	Тема № 5. Шкідливі звички та пов'язана з ними небезпека життєдіяльності людини	9	2	2	5
6.	Тема № 6. Безпека харчування як складова безпечної життєдіяльності людини	9	2	2	5
7.	Тема № 7. Небезпечні та життєво небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника. Професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря.	9	2	2	5
Змістовий модуль 2. Загальні питання охорони праці					
8.	Тема № 8. Правові та організаційні основи охорони праці	9	2	2	5
9.	Тема № 9. Організація охорони праці в медичних та фармацевтичних установах	9	2	2	5
10.	Тема № 10. Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці	9	2	2	5
Усього		90	20	20	50

6. Теми лекційних занять.

№ п/п	Тема заняття	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Основні засади формування безпеки здоров'я та життя у сучасному суспільстві.		
1.	Лекція № 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності	2
2.	Лекція № 2. Фізіологічні, психологічні та соціальні основи безпеки життєдіяльності сучасної людини	2
3.	Лекція № 3. Негативні фактори середовища життєдіяльності та їх вплив на здоров'я людини	2

4.	Лекція № 4. Валеологічні та санологічні засади формування безпеки здоров'я та життя людини	2
5.	Лекція № 5. Шкідливі звички та пов'язана з ними небезпека життєдіяльності людини	2
6.	Лекція № 6. Безпека харчування як складова безпечної життєдіяльності людини	2
7.	Лекція № 7. Небезпечні та життєво небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника Професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря.	2
Змістовий модуль 2. Загальні питання охорони праці		
8.	Лекція № 8. Правові та організаційні основи охорони праці	2
9.	Лекція № 9. Організація охорони праці в медичних та фармацевтичних установах	2
10.	Лекція № 10. <i>Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці</i>	2
Всього		20

7. Теми практичних занять

Ефективною формою організації навчання у вищій школі є семінарські та практичні заняття, з якими органічно поєднуються лекції.

Проведення практичних занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за певною темою;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

№ п/ч	Теми практичних занять	Кіл. год.
Змістовий модуль 1. Основні засади формування безпеки здоров'я та життя у сучасному суспільстві.		
1.	Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності. Принципи і методи забезпечення безпеки життєдіяльності людини. Основи керування безпекою життєдіяльності. Системний аналіз безпеки життєдіяльності. Правове забезпечення безпеки життєдіяльності людини.	2

2.	Тема 2. Фізіологічні, психологічні та соціальні основи безпеки життєдіяльності сучасної людини. Функціональні системи організму людини в забезпеченні його безпеки життєдіяльності. Захисні функції організму людини. Роль рецепторів і аналізаторів організму людини в оцінці факторів системи „людина –середовище існування“. Психофізіологічний стан організму.	2
3.	Тема 3. Негативні фактори середовища життєдіяльності та їх вплив на здоров'я людини. Класифікація і характеристики середовища життєдіяльності людини. Класифікація і характеристика негативних факторів зовнішнього середовища людини. Фізичні негативні фактори. Негативні фактори енергетичного походження. Хімічні негативні фактори. Біологічні антропогенні негативні фактори. Психофізичні негативні фактори. Соціальні небезпеки.	2
4.	Тема 4. Валеологічні та санологічні засади формування безпеки здоров'я та життя людини. Духовний, психічний, фізичний, соціальний аспекти здоров'я людини. Валеологія та санологія, визначення, сутність і предмет їх вивчення. Показники індивідуального здоров'я людини. Фактори, що забезпечують стабільність здоров'я. Фактори ризику та групи ризику.	2
5.	Тема 5. Шкідливі звички та пов'язана з ними небезпека життєдіяльності людини. Поділ суспільства за рівнем та джерелом багатства, наявністю чи відсутністю приватної власності сприяють зростанню форм й розмірам соціальних відхилень (злочинність, самогубство, наркоманія, проституція тощо). Ці та багато інших форм збоченої поведінки в умовах занепаду системи соціального контролю стали загрозливими для суспільства. Механізм шкідливого впливу на організм людини алкоголю, тютюнопаління і наркотиків. Загроза особистій та суспільній життєдіяльності при їх вживанні. Методи боротьби із шкідливими звичками.	2
6.	Тема 6. Безпека харчування як складова безпечної життєдіяльності людини. Харчування з оптимальним співвідношенням харчових речовин вважають збалансованим. Загальні уявлення про обмін речовин та енергію. Фізіологічні особливості організму людини треба розглядати з урахуванням її взаємодії з навколишнім середовищем.	2
7.	Тема 7. Небезпечні та життєво небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника. Професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря. Правила виробничої санітарії, протиепідемічного режиму та особистої гігієни працівників дезінфекційних установ і підрозділів. Небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника. Поняття про небезпечні інфекційні захворювання. ВІЛ та СНІД у практиці лікаря.	2
Змістовий модуль 2. Загальні питання охорони праці		
8.	Тема 8. Правові та організаційні основи охорони праці	2

9.	Тема 9. Організація охорони праці в медичних та фармацевтичних установах. Концепція біобезпеки і ризику біомедичних технологій. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини. Біоетичні комітети, історія створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності.	2
10.	Тема 10. Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці	2
Разом		20

8. Самостійна робота

У професійній підготовці студентів особливе місце займає самостійна робота над матеріалом, що вивчається. Формування всесторонньо розвинутої особистості студента відбувається не тільки під впливом організованих навчально-виховних заходів, але й завдяки власним індивідуальним намаганням самих студентів. Відомо, що ніхто просто так не отримує певну сукупність знань, навичок і умінь, а може отримати тільки завдяки власним зусиллям.

Самостійна робота студентів - це сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких вони самостійно закріплюють і поглиблюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички та уміння, а також оволодівають новими. Вона має надзвичайно важливе значення для формування і удосконалення професійної майстерності, мислення і переконань. Тому цей метод є внутрішньою основою будь-якого іншого методу навчання студентів і необхідно передумовою дидактичного зв'язку різних методів навчання між собою. Сучасні освітні процеси і науково-технічна революція роблять метод самостійної роботи студентів одним із головних методів навчання.

Основними видами самостійної роботи студентів є:

робота з друкованими джерелами;

самостійні тренування;

самостійний перегляд кінофільмів, телепередач, прослуховування радіопередач тощо.

Таким чином, педагоги мають достатньо міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання студентів. Під час їх використання необхідно враховувати психолого-педагогічні закономірності процесу навчання, характер і зміст предмету, сучасні вимоги до організації та здійснення дидактичного процесу, наявність дидактичної інфраструктури у навчальному закладі, рівень підготовленості суб'єктів і об'єктів навчання. Безумовно, ніякий окремо взятий метод не вирішує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими методами.

Для самостійної роботи студентів виносяться два типи завдань. Завдання теоретичного характеру, які недостатньо ґрунтовно розглянуті в межах лекційних занять, виносяться для самостійного опанування студентом. Вони є доповненням до лекційного курсу. Студент має опрацювати нормативні та літературні джерела та бути готовим до відповіді на поставлені питання під час проведення практичних занять та іспиту. Завданнями практичного характеру є тести та задачі.

Теми для самостійного опрацювання:

№ з/ч	Тема	Кіл. год.
-------	------	-----------

1.	Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності. Безпека життєдіяльності - як категорія. (Визначення поняття безпеки. Безпека абсолютна та відносна. Життєдіяльність - як процес існування та самореалізації індивіда в єдності його життєвих потреб і можливостей.)	5
2.	Тема 2. Фізіологічні, психологічні та соціальні основи безпеки життєдіяльності сучасної людини. Організм людини в оточуючому середовищі. (Нервова система - природна система захисту життєдіяльності організму людини від небезпеки. Рушійний апарат людини. Функціональний стан. Корекція поведінки. Час реакції. Умовні та безумовні рефлекси. Характеристика аналізаторів.)	5
3.	Тема 3. Негативні фактори середовища життєдіяльності та їх вплив на здоров'я людини. (Системи забезпечення життєдіяльності людини в середовищі її існування. Умови для збалансованого безпечного існування людей, право людини, свободу, недоторканість. Право на самозахист. Межа самозахисту).	5
4.	Тема 4. Валеологічні та санологічні засади формування безпеки здоров'я та життя людини. Людина - як біологічний та соціальний суб'єкт. (Потреби людини: фізіологічні, матеріальні та духовні. Середовище життєдіяльності, його характеристика, оптимальні та допустимі параметри з точки зору забезпечення життєдіяльності людського організму).	5
5.	Тема 5. Шкідливі звички та пов'язана з ними небезпека життєдіяльності людини. За таких обставин різко зростають форми й розміри соціальних відхилень (злочинність, самогубство, наркоманія, проституція тощо). Ці та багато інших форм збоченої поведінки в умовах занепаду системи соціального контролю стали загрозливими для суспільства. Механізм шкідливого впливу на організм людини алкоголю, тютюнопаління і наркотиків. Загроза особистій та суспільній життєдіяльності при їх вживанні. Методи боротьби із шкідливими звичками.	5
6.	Тема 6. Безпека харчування як складова безпечної життєдіяльності людини. Неправильне харчування призводить до появи багатьох захворювань внаслідок зниження захисних властивостей організму, порушує процеси обміну речовин, веде до передчасного старіння, зниження працездатності, може сприяти появі багатьох захворювань, в тому числі інфекційних, тому що ослаблений організм чутливий до негативних впливів. Надмірне харчування, особливо у сполученні з нервово-психічною напругою, малорухливим способом життя, вживанням алкогольних напоїв і палінням, може призвести до виникнення багатьох захворювань.	5
7.	Тема 7. Небезпечні та життєво небезпечні інфекційні захворювання у практиці медичного працівника. Професійні шкідливості у життєдіяльності лікаря. У соціально-економічних умовах, що склалися, зросла професійна захворюваність у всіх галузях виробництва, погіршали умови праці і відпочинку, що спричинило за собою погіршення здоров'я працюючих, збільшення числа нещасних випадків, а також втрату працездатності, у тому числі і від інфекційних хвороб. Медичні працівники мають високу вірогідність і загрозу зараження інфекційними хворобами. Провідним	5

	шкідливим чинником, що впливає на здоров'я медичного персоналу, є біологічний, дія якого на відміну від інших (фізичного, хімічного, ергономічного) має зворотну кореляційну залежність від стажу роботи, тобто чим менше стаж, тим вище захворюваність.	
8.	Тема 8. Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики. Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини.	5
9.	Тема 9. Концепція біобезпеки і ризику біомедичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій. Основи біотичної оцінки та контролю генетичних технологій.	5
10.	Тема 10. Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Біоетичні та правові проблеми співіснування „традиційної” та „нетрадиційної” медицини. Основи біотичних аспектів трансплантології та трансфузіології крові. Основи біотичних проблем болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.	5
Разом		50

9. Методи навчання

Для оцінки й вибору методів навчання слід використовувати низку наявних класифікацій, здійснених на основі різних засад :

- за джерелом знань (виокремлюють словесні, наочні й практичні методи, тому що інших джерел, крім слова, образу й досвіду, не існує);

- за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання (орієнтація на методи підготовки тих, кого навчають, до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; та методи вивчення нового матеріалу; та методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; та методи контролю й оцінки результатів навчання);

- за способом керівництва навчальною діяльністю безпосередні або опосередковані (виокремлюють методи пояснення педагога й різноманітні методи організації самостійної роботи студентів);

- за логікою навчального процесу (опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи);

- за дидактичними цілями виокремлюють методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки.

10. Методи та форми контролю

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести,

спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю.

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

- **систематичний поточний контроль знань** здійснюється під час семінарських і практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань.

- **модульний контроль** організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями ;

- **оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи** проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату.

- **індивідуальне завдання** перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Формою підсумкового контролю знань є залік. Підсумковий контроль засвоєння навчальної дисципліни здійснюється по її завершенні на останньому занятті із дисципліни.

12. Перелік контрольних питань для підсумкового контролю Змістовий модуль 1. «Безпека життєдіяльності».

1. Безпека життєдіяльності як наука і навчальна дисципліна.
2. Зв'язок дисципліни “Безпека життєдіяльності” з іншими науковими дисциплінами.
3. Основні поняття та їх визначення у безпеці життєдіяльності.
4. Класифікація небезпек та їх джерела.
5. Основні характеристики природного, соціального та техногенного середовища.
6. “Техносфера” у системі безпеки життєдіяльності людини. Особливості стану екологічної безпеки України.
7. Зовнішнє природне середовище. Біосфера.
8. Основні компоненти біосфери. Ноосфера.
9. Система “Людина – життєве середовище” та її елементи.
10. Характеристика окремих компонентів життєвого середовища людини.
11. Оцінка небезпек. Поняття про ризик. Критерії ризику.
12. Характерні особливості людини, як елемента біосфери. Потреби людини на рівні забезпечення життєдіяльності.
13. Характеристика небезпечних геологічних, метеорологічних, гідрологічних процесів і явищ, вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дій.
14. Роль аналізаторів в оцінці факторів системи “людина – середовище існування”. Характеристика основних аналізаторів. Психофізіологічні властивості аналізаторів.
15. Психологічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності. Особливості психіки людини. Темперамент, мислення, увага, емоційні якості людини.
16. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини - вода.
17. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини - повітря .

18. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини - шум.
19. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини – вібрація.
20. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини - електромагнітні хвилі.
21. Комплексна оцінка ризику впливу негативних антропогенних чинників на безпеку та здоров'я людини – електромагнітні поля.
22. Здоров'я людини як медико-біологічна та соціальна категорія. Духовний, психічний, фізичний, соціальний аспекти здоров'я людини.
23. Здоров'я і патологія. Валеологія та санологія. Визначення, сутність і предмет вивчення. Формування здорового способу життя.
24. Фактори, що забезпечують стабільність здоров'я. Фактори ризику та групи ризику. Спосіб життя (поняття), його особливості в сучасних умовах.
25. Вплив способу життя на безпеку життєдіяльності людини. Шкідливі звички.
26. Механізм шкідливого впливу на організм людини алкоголю. Боротьба зі шкідливими звичками.
27. Механізм шкідливого впливу на організм людини тютюнопаління. Боротьба зі шкідливими звичками.
28. Механізм шкідливого впливу на організм людини наркотиків. Боротьба зі шкідливими звичками.
29. Психофізіологічний професійний відбір.
30. Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів. Пандемії, епідемії.
31. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.
32. Класифікація радіаційних аварій. Механізм дії іонізуючих випромінювань на організм людини. Нормування іонізуючого випромінювання.
33. Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності.
34. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження.
35. Соціальні фактори, сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
36. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості.
37. Вплив харчування на життєдіяльність людини. Визначення безпеки харчових продуктів. Вимоги до якості та безпеки харчових продуктів. Харчові добавки, їх роль для підвищення смакових якостей харчових продуктів.
38. Показники шкідливості харчових продуктів.
39. Генетично модифіковані харчові продукти та їх вплив на здоров'я людини. Токсичні речовини у продуктах харчування.
40. Забруднення харчових продуктів радіонуклідами. Харчові отруєння від вживання небезпечних продуктів (мікробної та немікробної природи).

Змістовий модуль 2. Загальні питання охорони праці.

41. Суб'єкти і об'єкти охорони праці.
42. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.

43. Правові основи охорони праці (Конституція України, Кодекс законів про працю, Закон України “Про охорону праці” тощо).
44. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
45. Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Директиви ЄС з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄС “Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників”.
46. Трудові норми Міжнародної організації праці. Конвенції та Рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці.
47. Охорона праці як невід’ємна складова соціальної відповідальності.
48. Державна служба України з питань праці, її структура та функції.
49. Ризикоорієнтований підхід в оцінці потенційної та реальної небезпеки шкідливого впливу чинників виробничого середовища на здоров’я людини.
50. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю та формування культури безпеки.
51. Колективний та трудовий договори як відображення законодавства з охорони праці. Закон України “Про колективні договори та угоди” та його зміст. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України “Про затвердження форми трудового договору між працівниками і фізичною особою”. Укладання трудової угоди за специфікою видів робіт та особливостями функціональних обов’язків. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі. Прийняття на роботу за контрактом.
52. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства щодо охорони праці.
53. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі. Наказ МОЗ №268 від 30.09.94 “Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров’я”.
54. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в медичних установах. Служба охорони праці лікувально-профілактичного закладу (ЛПЗ), її структура, чисельність, основні завдання і функції. Права і обов’язки працівників служби охорони праці.
55. Комісія з питань охорони праці в медичних установах, основні завдання та права. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи.
56. Планування заходів з охорони праці. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю і культура безпеки. Облік і аналіз показників охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій.
57. Принципи організації, види навчання та перевірка знань з питань охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці, їх види. Стимулювання охорони праці.
58. Гігієна та фізіологія праці – визначення, мета, задачі, методи досліджень.
59. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих чинників.
60. Шляхи попередження розвитку втоми. Методика розробки раціональних режимів праці та відпочинку.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Мета контролю - проводити об'єктивний, систематичний аналіз ходу вивчення і засвоєння майбутніми спеціалістами навчально-програмового матеріалу з

анатомії людини у відповідності з вимогами кваліфікаційної характеристики, навчальних планів, типової і робочої програм дисципліни.

З а д а ч і к о н т р о л ю - виразити в критеріях оцінок набуті студентами знання і вміння по фрагментах тем, окремих темах і розділах програмового матеріалу з дисципліни з метою подальшої оптимізації навчального процесу, своєчасного усунення промахів в знаннях студентів, їх при звичаєння до самостійної роботи.

Ф о р м а к о н т р о л ю - 1) контроль поточної успішності на кожному практичному занятті; 2) періодична академічна атестація як результат накопичення поточних оцінок; 3) підсумкове заняття по дисципліні.

М е т о д и к о н т р о л ю - 1) усне опитування по матеріалах тем і розділів; 2) програмований машинний і безмашинний контроль; 3) контроль розв'язування ситуаційних, типових і нетипових задач.

Оцінювання проводиться за традиційною 4-бальною системою: «відмінно» -5, «добре»- 4, «задовільно»-3, «незадовільно»-2.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

Загальна оцінка навчальної діяльності студента на кожному занятті є комплексною і проставляється викладачем на заключному етапі заняття до “Журналу обліку відвідувань та успішності студентів”, старостою – до “Відомості обліку успішності і відвідування занять студентами” у вигляді оцінок за традиційною чотирибальною шкалою: “5”, “4”, “3”, “2” та у балах.

Традиційна оцінка	Конвертація у бали
“5”	19
“4”	15
“3”	12
“2”	0

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для заліку
від 120 до 200 балів	“зараховано”
менше 120 балів	“не зараховано” з можливістю повторного складання
менше 120 балів після 1 складання та 2 перескладань	“не зараховано” з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Максимальна кількість балів (200 балів), яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “5” – 19 балів, на кількість тем навчальних занять та додавання балів за виконання індивідуальних завдань (10 балів). Максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність студента – 200. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент при вивченні дисципліни, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “3” – 12 балів, на кількість тем у модулі (10). Отримання мінімальної кількості балів за модуль (120 балів) є обов’язковою умовою для виставлення оцінки «зараховано». Мінімальна кількість балів за поточну навчальну діяльність студента – 120.

На останньому тематичному навчальному занятті з дисципліни після закінчення вивчення теми заняття, викладач навчальної групи оголошує суму балів, яку кожен студент групи набрав за результатами поточного контролю. Студент отримує оцінку

“зараховано”, якщо він не має пропусків навчальних занять і набрав кількість балів не меншу, ніж мінімальну; оцінку “не зараховано” – якщо студент має невідпрацьовані пропуски практичних занять чи лекцій, або сумарна кількість балів за поточний контроль менша, ніж мінімальна.

Студенти, які отримали оцінку “не зараховано”, після відпрацювань пропущених занять в обов’язковому порядку складають основні (базові) питання (усно або письмово) з навчальної дисципліни під час індивідуально-консультативної роботи викладача відповідної академічної (семестрової) групи. Повторне складання заліку дозволяється не більше 2-х разів і здійснюється за направленням деканату.

Поточне тестування та самостійна робота										Всього	Підсумковий тест	Сума Балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	120	80	200

T1, T2 ... T10 – змістовні теми.

Оцінювання знань студентів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Всього оцінок	Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			екзамен	залік
	180 - 200	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	зараховано
	160 - 179	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
	150 - 159	C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	
	130 - 149	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
	120 - 129	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	
	70 - 119	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	
	1 - 69	F	Незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)	не зараховано

14. Методичне забезпечення

1. Підручники.
2. Методичні розробки проведення практичних занять.
3. Комплекти завдань для комплексних контрольних робіт.
4. Матеріали лекцій та практичних занять для мультимедійних презентацій.

5.Методичні рекомендації щодо організації лекційних, практичних занять, індивідуально-дослідної роботи, самостійної роботи студентів, виконання курсових робіт, дипломних робіт.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – **диференційний залік.**

15. МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

1. Фонендоскоп
2. Тонometr
3. Мікроскоп з набором об'єктивів
4. Спірометр
5. Динамометр
6. Скелет тулуба з тазом
7. Таблиці (плакати) за темами.
8. Проектор.
9. Мультимедійні презентації та кінофільми.

16. Рекомендована література

Нормативно правові акти України в чинній редакції.

Основна (базова). Змістовий модуль 1. «Безпека життєдіяльності»

1. Безпека життєдіяльності: підручник. / [О.І. Запорожець, Б.Д. Халмурадов, В.І. Применко та ін.] – К.: "Центр учбової літератури", 2013. – 448 с.
2. Безпека життєдіяльності [Текст] : навч. посіб. / С. О. Ковжого, О. Д. Малько, А. М. Полежаєв; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 224 с.
3. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник / Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. // Серія: Альма-матер - К.: 2012. – 224с.
4. Безпека життєдіяльності: Підручник / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тищенко; за ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
5. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / В.В. Березуцький, Л.А. Васьковець, Н.П. Вершиніна та ін.; За ред. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 384 с.
6. Безпека життєдіяльності. Навч. Посібник / Ю.С. Скобло, Т.Б.Соколовська, Д.І.Мазоренко, Л.М.Тищенко, М.М.Троянов. – К.: Кондор, 2003. – 421 с.
7. Вековщина С.В., Кулиниченко В.Л. Биоэтика: начала и основания(Философско методологический анализ). – К.: Сфера, 2002. – 162 с.
8. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник /За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: "Медицина", 2009. – С.6-56.
9. Джигирей В.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник / В.С. Джигирей, В.І.Жидецький. – Львів.: афіша. – 2000. – 255 с.
10. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / Є.П. Желібо, Н.М.Заверуха, В.В.Зацарний. – К.: Каравела. – 2002. – 327 с.

Основна (базова). Змістовий модуль 2. «Основи біоетики та біобезпеки»

1. Ардашева Н. А. Этаназия как метод искусственного прерывания жизни. Правовые условия ее применения / Н. А. Ардашева // Вестник РАМН. — 1996. — № 12. — С. 60-67.
2. Біоетика / Переклад з італійської В.Й. Шовкун: Підручник. - Львів: Видавництво ЛОБФ "Медицина і право", 2007, 672с.
3. Біоетика: Підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв. — К.: Здоров'я, 2005. — 288 с. — Бібліогр.: с. 288. — ISBN 5 311-01392-3.
4. Биоэтика междисциплинарные стратегии и приоритеты. Учебно-методическое пособие / под ред. Я.С. Яскевич. – Минск. БГЭУ, 2007, 226 с. Запорожан В. Н. Біоетика та біобезпека, підручник / В. Н. Запорожан, Н.Л. Аряєв. – Київ Здоров'я. –2013. – 454с

5. Возіанов О. Ф. Клінічні випробування стовбурових клітин: початок регенеративної та відновної медицини / О. Ф. Возіанов, Г. В. Єльська, О. Л. Кухарчук // Здоров'я України. — 2008. — № 12 (193). — С 62-63.
 6. Запорожан В. М. Біоетика: Підручник / В. М. Запорожан, М. Л. Аряєв. — К.: Здоров'я, 2005. — 288 с.
 7. Запорожан В. Н. Біоетика: Учебник / В. Н. Запорожан, Н. Л. Аряєв — Одеса: Одесский медуниверситет, 2005. — 295 с.
 8. Запорожан В. Н. Путь к биоэтике / В. Н. Запорожан. — Одесса: Одесский медуниверситет, 2008. — 284 с.
 9. Любан-Плоцца Б. Терапевтический союз врача и пациента / Б. Любан-Плоцца, В. Запорожан, Н. Аряєв. — К.: АДЕФ — Украина, 2001. — 292 с.
 10. Поттер В. Р. Біоетика. Мост в будущее. Киев, 2002. — 309 с.
- Допоміжна. Змістовий модуль 1. «Безпека життєдіяльності»**
1. Конституція України. Основний закон.
 2. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” № 4004-ХІІ від 24.02.94.
 3. Основи законодавства України про охорону здоров'я № 2802-ХІІ від 19.11.92.
 4. Закон України “Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань” № 15/98-ВР від 14.01.1998.
 5. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012.
 6. Указ Президента України № 643/2001 “Національна програма боротьби із захворюваністю на туберкульоз”.
 7. Про охорону здоров'я: Закон України. — К., 1992.
 8. Закон України “Про правовий режим воєнного стану”. — К. Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
 9. Закон України “Про захист людини від інфекційних хвороб”. — К. 06.04.2000. №1645-ІІІ.
 10. Закон України “Про зону надзвичайної екологічної ситуації”. — К. 13.07.2000.-№1908- ІІІ.
 11. Апанасенко Г. Л. Валеология как наука (Лекция для врачей-курсантов). — К., 2001. — 23 с.
 12. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці: навч. посіб. / О. П. Яворовський, В. М. Шевцова, В. І. Зенкіна та ін.; за заг. ред О. П. Яворовського. — К.: ВСВ “Медицина”, 2015. — 288 с.
 13. Наказ Держнаглядохоронпраці України “Перелік робіт з підвищеною небезпекою” № 15 від 26.01.05.
 14. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями” № 368 від 24.03.04 р.
 15. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). — Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. — 125 с.
 16. Домарецький, В. А. Екологія харчових продуктів [Текст]: виробничо-практичне видання / В. А. Домарецький, Т. П. Златев. - К.: Урожай, 1993. - 190 с.
 17. Смоляр В. І. Харчування в умовах радіонуклідного забруднення. — К.: Здоров'я: Укр. червоний хрест, 1991. — 32 с.
 18. Хоружая Т. А. Оценка экологической опасности. / Т. А. Хоружая — М.: “Книга сервис”, 2002. — 208 с.
 19. Корнієнко О. В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді: Монографія.-К.: “Київський університет”, 2004.-264 с.
 20. Дементий Л. В., Юсіна А. Л. Обеспечение безопасности жизнедеятельности: Учеб. пособие. — Краматорск: ДГМА, 2008. — 300 с.
 21. Казин Э. М., Блинова М. Г., Литвинова М. А. Основы индивидуального здоровья человека: Введение в общую и прикладную валеологию: Учеб. пособие. — М.: ВЛАДОС, 2000. — 192 с.
 22. Пистун И. П., Кельман И. И., Вельковский Е. К. Безопасность жизнедеятельности: Учебное пособие. — Львов: Афиша, 2007. — 336 с.
- Допоміжна. Змістовий модуль 2. «Основи біоетики та біобезпеки»**
1. Антологія біоетики / [За ред. Ю. І. Кундієва]. — Львів.: БАК, 2003. — 592 с.
 2. Базанов П. А. Суррогатное материнство – блажь или выход из тупика? / П. А. Базанов // Женское здоровье. — 2006. - №1. — С. 74.
 3. Біоетика. Учебник / [Под. ред. П. В. Лопатина]. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ГЭОТАР Медицина, 2010. — 272 с.
 4. Биомедицинская этика / под ред. В. И. Покровского. — М.: Медицина, 1997. — 224 с.

5. Биоэтика: принципы, правила, проблемы / под ред. Б. Г. Юдина. — М.: Медицина, 1998. — 225 с.
6. Боднар Г.В. Паліативна медична допомога / Г. В. Боднар, І. С. Вітенко, О. Ю. Попович : Донецьк, 2003. — 110 с.
7. Вековщина С.В. Биоэтика: начала и основания (философско-методологический анализ)/ С.В. Вековщина, В.Л.Кулиниченко. — К. : Сфера, 2002. — 152 с.
8. Волосовець О. П. Завдання з біоетики та медичної деонтології для педіатрів / О.П. Волосовець, Н.В. Нагорна та інші // Донецьк. - 2004. - 52с.
9. Завалюк А.Х. Етично-правові аспекти лікарської діяльності в Україні / А.Х. Завалюк, Г.Х.Кривда, І.О.Юхимець. — Одеса, 2008. — 191 с.
10. Запорожан В. Н. Ноэтика в этическом кодексе медицины XXI столетия // В.Н.Запорожан. - О: ОНМедУ, 2011. — 168 с.
11. Запорожан В. М. Ноэтика як новий напрямок соціогуманітарної культури і філософії / В. М. Запорожан // Інтегративна антропологія. — 2005.—№ 1-2(5-6). —С 3-10.
12. Згречча Е. Біоетика : підручник / Е. Згречча, А. Дж.Спаньйоло, М.Л.П'єтро; пер. з італ. В.Й. Шовкун. — Львів.: Медицина і право, 2007. — 672 с.
13. Иванов В. И. Этические аспекты исследований генома человека в генотерапии / В. И. Иванов // Итоги науки и техники. Геном человека. — М. : ВИНТИ, 1994. —С. 149-157.
14. Капинус О.С. Эвтаназия как социально-правовое явление: монография / О.С. Капинус. — М.: Буквоед, 2006. — 153 с.
15. Клонирование человека. Вопросы этики. — Париж: ЮНЕСКО, 2004. — 20 с.
16. Кэмпбел А. Медицинская этика / А. Кэмпбел, Г.Джиллет, Г.Джонс [Под ред. Ю.М.Лопухина, Б.Г.Юдина]. — М.: ГЭОТАР, 2006. — 128 с.
17. Мишаткина Т.В. Биомедицинская этика: учеб. пособ./ Т.В. Мишаткина, С.Д.Денисов, Я.С. Яскевич. — Минск: Тетра Системс, 2003. — 320 с.
18. Підручник з лікарської етики / Переклад з 2-го англійського видання 2009 року за редакцією академіка АМН України, Голови Комітету з лікарської етики Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ) Любомира ПИРОГА.- українське видання БФ «Третьє Тисячоліття», 2009. — 140с.
19. Руководство по медбиоэтике : учеб. Пособ. / [Под ред Ю.М.Лопухина; пер. с англ. Т.В.Бульгина]. — М.: ГЭОТАР, 2006. — 128 с.
20. Сгречча Э. Биоэтика. Учебное пособие /Э. Сгречча, В. Тамбоне. — М.:Библейско-богословский ин-т, 2002. — 451 с.
21. Стволовые клетки / В.Н. Запорожан, Ю.И. Бажора. — О.: Одес. мед. ун-т, 2004. — 228 с.: ил. — Библиогр.: с. 205-223. — ISBN 966-7733-54-8.
22. Трансплантология 2010: итоги и перспективы / [Под ред. С.В.Готье]. — М.:Триада, 2011. — 461 с.
23. Требования биоэтики: Медицина между надеждой и опасениями / [Под ред. Ф. Бриссе-Виньо]. — К.: Сфера, 1999. — 248 с.
24. Хрусталеv О.М. От этики до биоэтики. Учебник для вузов / О.М. Хрусталеv. — М.: Феникс, 2010. — 446 с.
25. Шамоv И.А. Биоэтика. Учебное пособие. — М.: Медицина, 2009. — 369 с.
26. Яровинский М.Я. „Медицинская этика”(биоэтика). / М. Я. Яровинский. — М.: Медицина, 2006. — 448 с.

Інформаційні INTERNET ресурси

1. Офіційне інтернет - представництво Президента України <http://www.president.gov.ua>.
2. Верховна Рада України <http://www.rada.gov.ua/>.
3. Кабінет Міністрів <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua/>.
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <http://www.dsns.gov.ua/>.
7. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rnbo.gov.ua/>.
8. Постійне представництво України при ООН <http://ukraineun.org/>.
9. Північноатлантичний альянс (НАТО) <http://www.nato.int/>.
10. Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>.
11. <http://www.bioethics.net>
12. <http://www.bioethics.as.nyu.edu>

13. <http://www.bioethics.ca>

14. <http://www.bioethics.ru>